

HLA SATEL

ZPRAVODAJ
MĚSTSKÉ
ČÁSTI
PRAHA 15

ČÍSLO
2022
ROČNÍK 28
NEPRODEJNÉ

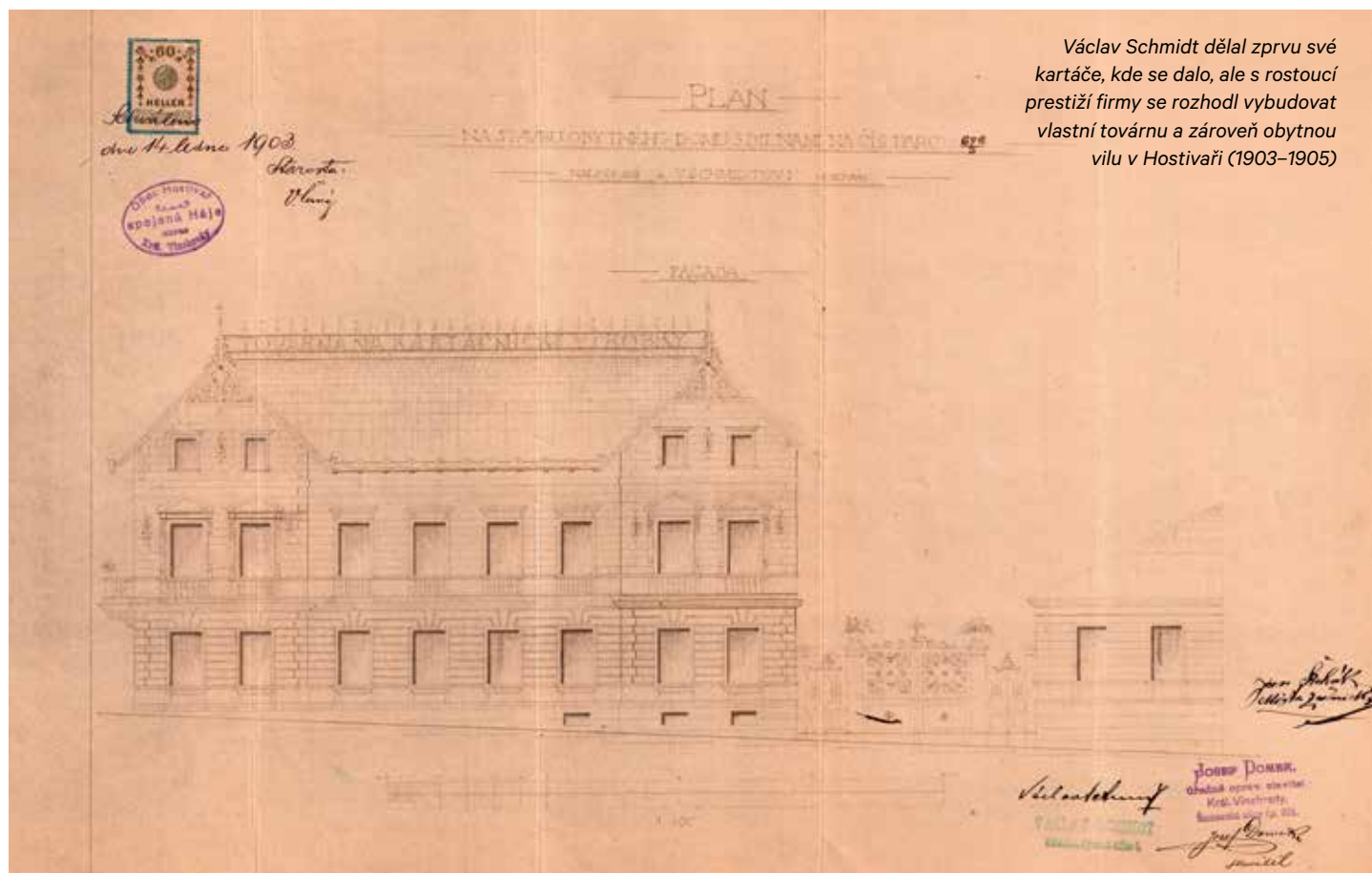
7-8

WWW.PRAHA15.CZ

**JEDNODENNÍ
ZÁJEZD
PRO SENIORY**
STR. 2

**ZPRÁVA O PLNĚNÍ PROGRAMOVÉHO PROHLÁŠENÍ
RADY MĚSTSKÉ ČÁSTI PRAHA 15 (2018-2022)**

STR. 5-13

Václav Schmidt dělal zprvu své kartáče, kde se dalo, ale s rostoucí prestiží firmy se rozhodl vybudovat vlastní továrnu a zároveň obytnou vilu v Hostivaři (1903–1905)

Architektura v Hostivaři – Díl 18.

Václav Schmidt, štětečky pro dámy i kartáče pro dělostřelectvo

Václav Schmidt je další zajímavá postava našeho putování po hostivařských průmyslových velikánech spojených se zajímavými architektonickými památkami. O tomto podnikateli-kartáčníkově se bohužel dnes mluví spíš jen ve spojitosti s jeho synem Eduardem, známějším pod uměleckým pseudonymem Eduard Bass. Ten rovněž firmou svého otce prošel, a tak se zastavíme u obou pánů Schmidtů...

Reportér, šéfredaktor Lidových novin, ředitel Červené sedmy a Rokoka, spisovatel, ale také kabaretiér a herec Eduard Bass, to je autor nadčasových děl jako Cirkus Humberto, Klabzubova jedenáctka nebo Lidé z maringotek. A také muž, který skutečně mohl být s Hostivaři spojený jako průmyslník a ředitel známé továrny, kdyby... Kdyby si jej nepřítáhly kabarety a následně práce novináře. Dokonce se v místní kartáčnické firmě svého otce vyučil a vyjel do světa získávat v oboru zkušenosti, aby podnik jednou převzal a vedl dál. Múzy však hovořily silněji, Eduardovo srdce bylo jinde a myslím, že můžeme – se vsí úctou k jeho otci – napsat, že našťestí. My se ale Eduardovým vstupem do firmy budeme zabývat až v příštím díle, dnes bude ústřední postavou našeho putování za hostivařskou vilou-továrnou Královka právě jeho otec.

Zpod Žebráku pod Pražský hrad

Obuvník Josef Schmidt pocházel z Litně a namluvil si slečnu Šuterovou z malebné obce Žebrák. Právě v tomto městečku s dominantní zříceninou hradu se spolu usadili a právě tam se roku 1859 narodil jejich syn Václav Schmidt. Někdejší královské komorní město prostírající se pod dalším hradem Točnickem však bylo Václavovi malé a už jako mladík, krátce po dvacítce, přesídlil do samotného centra země. Úřady jej mezi stálými obyvateli Prahy prvně evidují na jaře roku 1883, ale to už zde pravděpodobně nějakou dobu žil a pracoval, protože později vždy uváděl jako rok založení své kartáčnické firmy rok 1882. Se ženou Emílií se zabydlel na Malé Straně, kde vystřídali několik bytů a kde se také narodily jejich první děti Václav (*1889, vzápětí bohužel zemřel), Eduard (*1888) a Anna Marie (*1885). Z přistěhovalce se nakonec stal vážený občan a mezi měšťany pražské byl Václav uveden roku 1907, to už ale jako známý průmyslník.

Vůbec první byt Schmidtů na Malé Straně najdeme na adrese s čp. 273 v Mostecké ulici, později bydleli na Újezdě v čp. 425 a právě v obou těchto domech Václav Schmidt začal prodávat zboží, a to „velmi trvanlivé, předčící veškeré dosud vyráběné kartáče“. Sám se svými zaměstnanci dělal vedle kartáčů také košťata,

Budoucí spisovatel Eduard Bass v době, kdy se zaučoval v oboru kartáčnictví a kdy stejně jeho otec předpokládal, že rodinnou firmu převzeme

Po skromné dílně v centru Prahy vyrostlo zázemí firmy v sousedství železnice v Hostivaři

hřebeny, štětky nebo štětce. Vše pochopitelně v nejlepší jakosti. Již v lednu 1889 „kvůli pohodlí svých ctěných pánů zákazníků“ rozšířil zázemí obchodu do Týnské ulice čp. 629 na dohled Staroměstského náměstí. Do tohoto domu, kde dnes najdeme luxusní hotel Černý slon, se s podnikatelem přestěhovala i celá rodina. Obchodu se dařilo, a tak prodejnu v Mostecké ulici držel Schmidt dál a pokrýval hned dvě starobylé městské části.

Schmidt vystihl „díru na trhu“. Kartáče a košťata byly věci denní potřeby, ale zdá se, že kvalitních výrobků v Praze nebylo tolik, jak si od starých řemeslníků představujeme. Kartáčníci a štětkáři objížděli města, jednou za čtrnáct dní přijeli, postavili na dvoře nebo v průjezdu své stánky a mistr se svými pomocníky opravoval staré výrobky nebo prodával nové. Jenomže strojová výroba, kterou Schmidt a několik dalších začali v Praze zavádět, začala tradiční kočovné řemeslníky vytlačovat. Pokrok se projevil v každém odvětví průmyslu, Schmidt zachytil správný vítr a rychle směřoval ke své vlastní továrně.

Národní politika v roce 1900 popisuje těžkosti pražských kartáčníků, kterých je ve městě prý už tolik, že je problém se řemeslem uživit. Přitom jej často provozují lidé nevyškolení, kteří navíc zboží nabízejí pod cenou a ničí tak obchodní podmínky. Hauzirnictví neboli podomní prodej je třeba vymýtit. Dokonce společenstvo přímo vyzývalo své vlastní mistry, aby odmítali nabírat další učně, protože jich bude nadbytek. Stejně tak zástupci požadovali, aby stát zakázal provozovat kartáčnictví ve věznicích, protože i odsouzcenci brali práci poctivým řemeslníkům. Čtenář ctěného listu by došel k závěru, že není horšího nápadu než se vydat cestou poctivého

Firma nabízel široký sortiment výrobků od domácích potřeb po velké armádní zakázky (1909)

výrobce košťat. Oproti tomu sborník Praha, hlava království Českého (1901) od vydavatele Eduarda Grégra uvádí na Malé Straně, Novém i Starém Městě a Holešovicích pouze dva solidní kartáčníky: Václava Schmidta a Rudolfa Severu z Jungmannovy ulice.

Jubilejní výstava 1891

Václav Schmidt každopádně provozoval své řemeslo podle

všech regulí a původně malá firma skutečně nabízel kvalitní zboží, protože i ve zmíněné nekalé konkurenci utěšeně rostla a na Staré Město už se stěhovala coby velkoobchod. Schmidt kupříkladu nabízel stovku rýžových kartáčů za speciální cenu šesti zlatých (za stejnou sumu šlo pořídit nový svrchník na míru nebo si na měsíc najmout v Praze pokojík). Bez jeho výrobků se neměla obejít nejen žádná domácnost, ale také dělníci, zprvu cílil zejména na malíře a zedníky.

Roku 1891 se podnikatel dokázal prosadit mezi vybrané výrobce, kteří svůj um prokázali na slavné Jubilejní výstavě. Dobová reportáž přímo z místa dění nás nechá nahlédnout do nabídky firmy: „Je zde elegantně sestavená sbírka zboží kartáčnického p. Václava Schmidta z Týnské ul. Flankována je po pravé straně dvěma kartáči pro dělostřelectvo. Pan Schmidt jako starý dělostřelec jediný dovedl vyhovět přísným požadavkům vojenského eráru. Jako vojnín si také patrně na svých dělových kartáčích zakládá...“ dočteme se v Národních listech. O Schmidtove vojenské službě bohužel nic nevíme, teoreticky by se jako rakousko-uherský voják mohl účastnit okupace Bosny a Hercegoviny v roce 1878, ale je pravděpodobnější, že ke svým zkušenostem mohl stejně tak přijít během služby v záloze.

Pro náš příběh to však není tak důležité, pokračujeme spolu s redaktorem a jeho recenzí z Jubilejní výstavy: „A od vznešeného k malému nebo naopak jen jeden skok. Vedle hromotlukových kartáčů ze železa a dřeva sbírka nejméně šest kartáčů kosmetických, na zuby, na ruce atd. Malá výroba ustoupila, co se výroby drobného, jemného zboží kartáčového týče, továrnám. V těch věcech konkurence se nevyplácela. Pan Schmidt i zde pronikl českou přičinlivostí a pilí. Nanejvýš elegantními jsou příležitostné kartáče na dámské šaty, na vousy, vykládané v želvové krytbě...“ Doplňme, že přímo pro výstavu Schmidt vyrobil sérii kartáčů s podobiznou Průmyslového paláce a letopočtem 1791–1891. Lepší kousky byly dokonce ve stříbrě.

Od kartáčů po párátko

Jak můžeme mezi řádky číst, Schmidt se svým zbožím snažil pokrýt skutečně veškeré potřeby – od domácích hospodyňských prací přes módní doplňky až k většímu obchodu, průmyslu a armádním zakázkám. Dostali jste u něj kartáče

Účastí na prestižních mezinárodních výstavách se Václav Schmidt pochlubil i na svých účtech (1899)

na speciální látky (např. na samet), vlásenkářské válečky, dětské smetáčky, ale též kartáče na koně, lampy, kamna a obecně průmyslovější výrobky pro pivovary, cukrovary nebo kominíky. Rozvíjel se i doplňující sortiment firmy, uspěli jste s koupí klasického rákosového klepadla, mycích hub a rukavic, zrcátek, kostic do vlasů, rohožek i párátek na zuby. Pro běžného zákazníka ze dřeva, pro lepší pány prosím párátko z prvotřídní želvoviny. Nejednou z těchto výrobků byl objektem právních sporů mezi živnostníky. Smí kartáčník vůbec vyrábět hřebeny? A proč by měl vyrábět klepadla, kterážto spadají do oboru košíkářů. Mají štětce prodávat obchody s barvami, nebo právě výrobci kartáčů? Dnes mohou takové otázky působit malicherně, ale v té době se mnohdy jednalo o nemalou část výtěžku drobných řemeslníků.

Nutno říct, že firma byla skutečně stále úspěšnější. Je to vidět nejen na rozvíjející se nabídce, ale i na její bohatší, propracovanější a umělecky hodnotnější dobové inzerci. Schmidt nemohl chybět na dalších velkých expozicích včetně známé Národopisné výstavy česko-slovenské (1895), na kterou dorazilo přes dva miliony návštěvníků, nebo Výstavy architektury a inženýrství (1898), již vidělo asi půl milionu lidí. Obě se konaly na pražském Výstavišti v Bubenči. Sám továrník se rovněž neopomněl chlubit, že se od roku 1893 stal přísežným znalcem c. k. obchodního soudu a z mnoha funkcí stojí za zmínku, že v této době zastával pozici starosty společenstva kartáčníků, jednatele společenstva štětkářů nebo člena výboru Vývozního spolku. Ostatně sám čile obchodoval i se zahraničím, nabízel např. francouzské nebo anglické kartáčky na zuby.

A protože šel s dobou, nechal do své firmy zavést moderní novinku, která se krůček po krůčku stávala pro většího obchodníka nezbytností – telefon. Bylo otázkou času, kdy bude velkoobchodník Schmidt potřebovat pro svou výrobu mnohem větší prostory, nejlépe samostatnou budovu na nějakém příhodném pozemku někde za Prahou, ale přesto v její blízkosti, ideálně přímo u železnice. Například v Hostivaři, kde by se dala postavit nějaká útulná továrnička, třeba s názvem Královka.

Ale o tom zase příště.

● Lukáš Berný